

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Регіональна політика Європейського Союзу

Підручник

За редакцією **Віктора Чужикова**

За результатами
спільного проекту КНЕУ та ЄС
№ 528395-LLP-1-2012-1-UA-AJM-CN

Грантова угода
№ 2012-2848/ 001-001

Тренінг для тренерів
«МОДЕЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ»

УДК 332.142 (4-6ЄС)(075.8)
ББК 65.9(4)
Р 32

This project has been funded with support from the European Commission.
This publication reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Trainer

Viktor Chuzhykov, Ph.D., D.S., Professor,
Head of the European Integration Department

Цей проект фінансувався за підтримки Європейської Комісії.
Дана публікація відображає лише точку зору авторів, і Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Тренер

Чужиков Віктор Іванович, д.е.н., професор,
завідувач кафедри європейської інтеграції

Рецензенти

В. В. Дергачова, д.е.н., професор
(Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ)

О. І. Шнирков, д.е.н., професор
(Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка)

*Затверджено до друку Вченою радою КНЕУ
Протокол № 8 від 25 лютого 2016 р.*

Р 32 **Регіональна політика Європейського Союзу [Електронний ресурс] : підручник / [за ред. Віктора Чужикова]. — К.: КНЕУ, 2016. — 495, [1].**

ISBN 978-966-926-098-7

Розглядаються особливості динаміки розвитку регіонів в умовах глобальної економічної асиметрії. З'ясовані особливості та сутність політики регіонального і локального розвитку ЄС, механізми та інструменти. Приділено увагу креативній трансформації регіонів Європейського Союзу та моніторингу його регіонального розвитку. Визначено способи та напрями конвергенції регіональних моделей України й ЄС та окреслено перспективи регіонального розвитку в Європі.

Підручник адресований студентам, що вивчають міжнародну економіку, і тим, хто спеціалізуються на відносинах Україна – ЄС. Може бути використаний також державними службовцями, фахівцями з просторового планування, політологами і соціологами, що досліджують регіональні асиметрії.

УДК 332.142(4-6ЄС)(075.8)
ББК 65.9(4)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ISBN 978-966-926-098-7

© В. І. Чужиков, 2016
© КНЕУ, 2016

Вступ (В. І. Чужиков)	6
------------------------------------	---

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ РЕГІОНІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	9
---	---

*Компетенції, що будуть сформовані
у процесі опанування розділу*

1.1. Сутність регіонального розвитку (М. Б. Махсма)	9
1.2. Генезис теорій регіонального розвитку (О. Г. Брінцева) . . .	16
1.3. Парадигми сучасного розвитку регіональних досліджень (В. В. Липов)	22
1.4. Міждисциплінарний підхід у дослідженні регіонального розвитку (А. В. Василик)	37
1.5. Методика дослідження регіонального розвитку (Д. О. Льницький)	45
1.6. Компаративний аналіз моделей побудови регіональної політики в країнах — світових лідерах (Д. П. Єфремов)	55
<i>Кейси</i>	63
<i>Тести</i>	74
<i>Питання для самоперевірки</i>	79
<i>Перелік використаних джерел</i>	81
<i>Висновки</i>	83

Розділ 2. СУТНІСТЬ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО І ЛОКАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ЄС	86
---	----

*Компетенції, що будуть сформовані
у процесі опанування розділу*

2.1. Регіональні асиметрії в ЄС (Л. С. Поліщук)	87
2.2. Засади регіональної політики ЄС і пріоритети регіонального розвитку до 2020 р. (С. О. Біла)	93
2.3. Інноваційний розвиток регіонів ЄС (В. І. Веретнов)	105
2.4. Політика сталого розвитку сільських та урбанізованих територій ЄС (Н. В. Жукова)	114
2.5. Соціальна ідентифікація розвитку регіонів Європейського Союзу (О. В. Акіліна)	127
2.6. Інституційна та правова основи політики регіонального розвитку ЄС (Л. Р. Тимофєєва)	139
<i>Кейси</i>	147
<i>Тести</i>	154
<i>Питання для самоперевірки</i>	160

<i>Висновки</i>	161
<i>Перелік використаних джерел</i>	169

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЄС 173

<i>Компетенції, що будуть сформовані у процесі опанування розділу</i>	
3.1. Еволюція інструментів і механізмів регіонального розвитку (В. В. Пилипів)	173
3.2. Механізми регіонального розвитку ЄС (Н. М. Рябець)	185
3.3. Реалізація фінансового механізму у регіональній політиці ЄС (Ю. М. Солодковський)	196
3.4. Система діючих інструментів регіональної політики ЄС (І. Б. Стенічева)	205
3.5. Територіальне співробітництво в межах кооперації регіонів ЄС (С. О. Стрельник)	214
<i>Кейси</i>	223
<i>Тести</i>	228
<i>Питання для самоперевірки</i>	232
<i>Висновки</i>	233
<i>Перелік використаних джерел</i>	235

РОЗДІЛ 4. КРЕАТИВНА ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНІВ ЄС 237

<i>Компетенції, що будуть сформовані у процесі опанування розділу</i>	
4.1. Складові креативної економіки ЄС (З. С. Соколова)	237
4.2. Секторальна структура креативної економіки країн Центральної та Східної Європи (З. С. Соколова)	248
4.3. Сучасні тенденції розвитку креативної економіки в країнах Центральної та Східної Європи (Т. В. Мусієць, К. В. Лопух)	256
<i>Кейси</i>	267
<i>Тести</i>	269
<i>Питання для самоперевірки</i>	272
<i>Висновки</i>	273
<i>Перелік використаних джерел</i>	275

РОЗДІЛ 5. МОНІТОРИНГ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЄС 277

<i>Компетенції, що будуть сформовані у процесі опанування розділу</i>	
5.1. Сутність, форми і завдання моніторингу регіонального розвитку в ЄС (В. В. Олійник, О. В. Гончарова)	277

5.2. Секторальні та функціональні напрями моніторингу результативності регіональної політики ЄС (О. А. Федірко) . . .	287
5.3. Інтегральне оцінювання європейського регіонального розвитку (О. А. Федірко) . . .	299
5.4. Оцінювання територіальної кооперації в межах інтеграційного угруповання (В. В. Черних)	311
<i>Питання для самоперевірки</i>	323
<i>Тести</i>	324
<i>Висновки</i>	329
<i>Перелік використаних джерел</i>	331
<i>Додаток 1</i>	336

РОЗДІЛ 6. КОНВЕРГЕНЦІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ УКРАЇНИ ТА ЄС 338

<i>Компетенції, що будуть сформовані у процесі опанування розділу</i>	
6.1. Моделі регіонального розвитку та їх класифікація (І. В. Білоконь, К. Ф. Коценко, Н. А. Мікула)	339
6.2. Чинники зближення моделей регіонального розвитку України та ЄС (К. Ф. Коценко, Н. А. Мікула, І. М. Лукаш, Н. П. Москалюк)	348
6.2.1. Аналіз чинників конвергенції регіонів України (К. Ф. Коценко, Д. Р. Черевю)	355
6.2.2. Аналіз тенденцій конвергенції соціально-економічного розвитку прикордоння в західних транскордонних регіонах (Н. А. Мікула)	368
6.2.3. Чинники зближення моделей регіонального розвитку України та ЄС (Н. А. Мікула, Н. П. Москалюк)	375
6.3. Напрями конвергенції моделей регіонального розвитку регіонів України та ЄС (Н. П. Москалюк)	388
6.4. Єврорегіональне співробітництво України та ЄС (Н. А. Мікула, С. І. Ткаленко)	402
<i>Питання для самоперевірки</i>	412
<i>Тести</i>	414
<i>Ділова гра (Н. А. Мікула, Н. П. Москалюк)</i>	424
<i>Перелік використаних джерел</i>	425
<i>Висновки</i>	429

РОЗДІЛ 7. ПЕРСПЕКТИВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЄС (Л. П. Гальперіна) 433

<i>Список використаних джерел</i>	468
<i>Питання для самоконтролю</i>	471
<i>Аналітичне завдання</i>	472

Урбанізовані та сільські території мають забезпечити вирішення п'яти завдань: 1) зосередження кожного регіону на завданнях і потребах в інноваціях та розвитку, оснований на знаннях; 2) спрямованість на стимулювання інвестицій приватного сектору у сферу досліджень і технологічного розвитку; 3) базування на конкурентних перевагах міста кожної країни з орієнтацією на їх підвищення; 4) поліпшення доступу зацікавлених сторін до участі та підтримки інновацій та експериментів; 5) базування на фактичних даних, виконання моніторингових показників. Іншими словами, регіональна політика Євросоюзу буде спрямована на мобілізацію інноваційного потенціалу регіонів, ефективно використання спроможності об'єднаних зусиль різних напрямків політики і територіального співробітництва для досягнення сталого зростання.

2.5. СОЦІАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

(О. В. АКІЛІНА)

Значна частина гострих проблеми сучасної Європи, безперечно, лежить у соціальній сфері. Для глибшого розуміння європейського соціального простору необхідно звернутися до історії його формування. Шлях від зародження європейської соціальної ідеї до загальної соціальної політики Європейського Союзу пролягав через багато років європейської історії.

У березні 2010 р. була схвалена нова європейська Стратегія економічного розвитку «Європа-2020: стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання».

З цією метою у соціальній сфері для ЄС також визначено ключові цілі (рис. 2.7). Для сприяння прогресу висувається сім провідних ініціатив за кожною пріоритетною темою, п'ять з яких пов'язані з соціальною сферою (рис. 2.8).

Розбудова соціальної Європи — пріоритет тривалої дії. Ще до кризи було багато галузей, у яких прогрес, досягнутий у Європі, не був достатньо швидким порівняно з рештою світу: 80 мільйонів осіб перебували під загрозою бідності; рівень зайнятості лишився значно нижчим, ніж в інших частинах світу; не знайшли вирішення певні проблеми розвитку освіти, професійної підготовки і безперервного навчання.

Для ідентифікації проблем бідності і визначення прогресу в боротьбі з цим явищем Рада міністрів ЄС з питань працевлаштування, громадської політики, охорони здоров'я і споживчих справ (EPSCO) розробила показник, що визначає ризик бідності і соціального відторгнення — «AROPE».

Цей показник визначає частку населення, яке піддається ризику бідності або випробовує серйозні матеріальні поневіряння, або мешкає у домогосподарствах із вкрай низькою інтенсивністю праці. Показник будується на основі статистичних обстежень ЄС доходів і умов життя — EU — SILC.

Показник AROPE складається з трьох компонентів: рівень ризику бідності/грошової бідності (AROP); матеріальні поневіряння; компонент відторгнення з ринку праці. Іншими словами, показник бере до уваги людей, які потрапили принаймні в одну з трьох категорій (рис. 2.9).

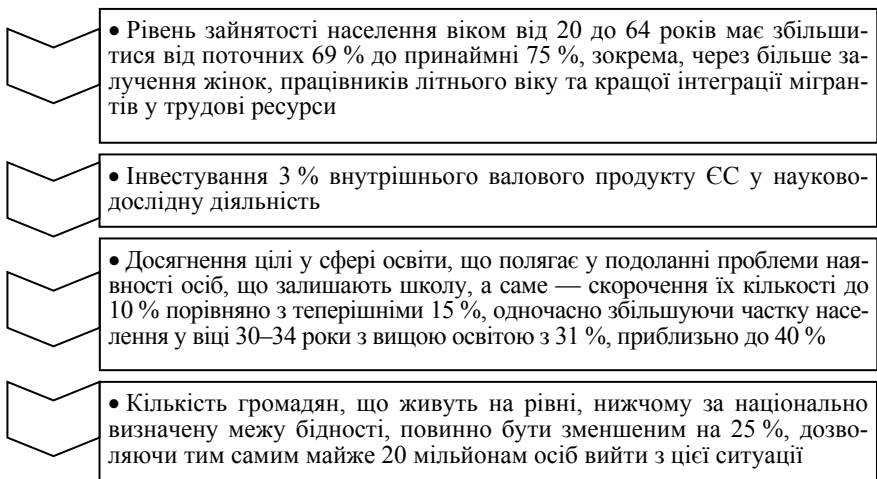

Рис. 2.7. Ключові цілі ЄС у соціальній сфері в рамках Стратегії «Європа-2020»

Джерело: Систематизовано за матеріалами «Europe-2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth».

У 2011 р. майже чверть громадян Європейського Союзу наблизилася впритул до межі бідності: 119,6 млн осіб, або 24,2 % усього населення Європейського Союзу перебувають на рівні ризику бідності або соціального відторгнення (Europe in figures Eurostat yearbook 2012: 226). У регіональному розрізі в 2011 р. у

ЄС спостерігалася така ситуація (Europe in figures Eurostat yearbook 2012: 227):

1) найбільша кількість людей, схильних до ризику бідності, — у Болгарії (49 % загальної чисельності населення), Румунії і Латвії (40 %), Литві (33 %), Греції та Угорщині (31 %);

2) найменше таких людей у Чеській Республіці (15 %), Нідерландах і Швеції (16 %), Люксембурзі та Австрії (17 %).

3) коли йдеться про великі країни, ця частка становить 19 % у Франції, 20 — у Німеччині, 23 — у Великобританії, 24 — в Італії, 27 % — у Польщі.

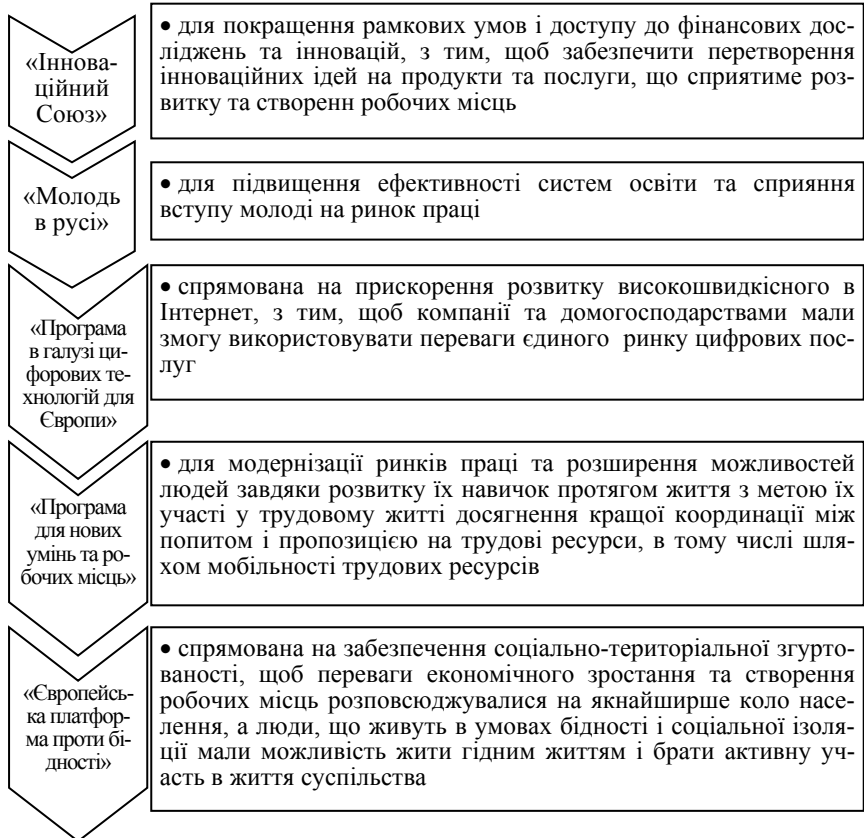

Рис. 2.8. Соціальні ініціативи в рамках Стратегії «Європа-2020»

Джерело: Систематизовано за матеріалами «Europe-2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth».

Європейська політика подолання бідності спрямовується на гарантування соціального та територіального співробітництва для подолання бідності і соціального відторгнення. Завдання стратегічного планування подолання бідності у ЄС є такими (рис. 2.10).

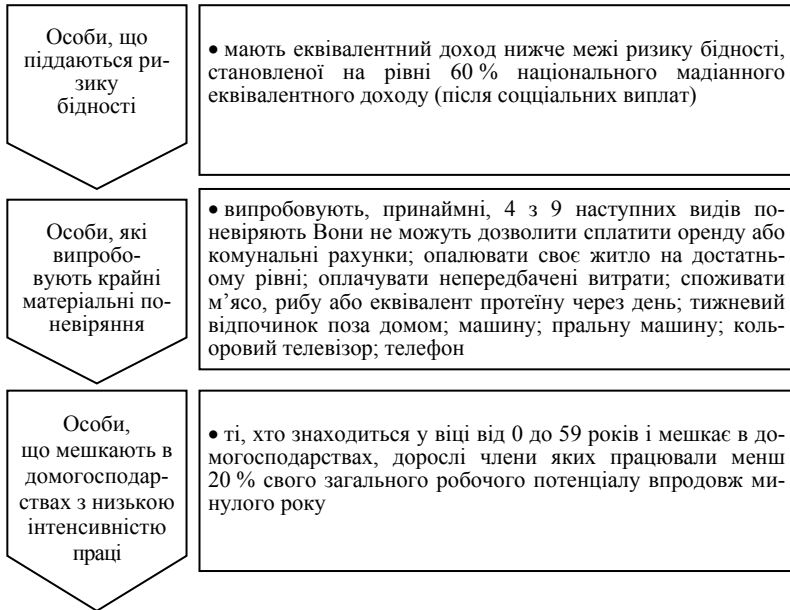

Рис. 2.9. Категорії осіб, що враховуються під час визначення AROPE

Джерело: Измерение бедности и социальной интеграции в ЕС: достижения и дальнейшие улучшения. Европейская экономическая комиссия ООН 2013: 3-4.

У країнах ЄС в основному розробляються національні стратегії соціального залучення та подолання бідності (за відкритим методом координації ЄС). У багатьох країнах на виконання національної стратегії подолання бідності (на три, п'ять або десять років) приймається виконавчий документ — Програма подолання бідності на кілька років (від одного до п'яти). Назва цього документа у кожній країні відрізняється, це може бути програма, операційна програма, план, план дій, заходи тощо. У таких програмах аналізуються основні показники бідності та

соціального відторгнення за два-три попередні роки, профілі бідності, основні тенденції. Програми містять конкретні заходи відповідно до визначених Національною стратегією подолання бідності пріоритетів (одночасно передбачаються кошти на реалізацію заходів у встановлений програмою період).

Створення основи для кооперації, обміну досвідом та поширення практики отримання результатів у боротьбі з бідністю, а також здійснення конкретних дій на підтримку вразливих груп населення

Здійснення оцінки адекватності і стійкості до суспільних змін заходів соціального захисту, пенсійних систем, виявлення шляхів кращого доступу до систем охорони здоров'я

Розроблення та впровадження програм підтримки соціальних інновацій для найнезахищеніших верств населення (шляхом надання інноваційних технологій у навчанні та освіті, створення робочих місць для бідних груп населення, боротьби з дискримінацією, а також шляхом розробки нових правил для мігрантів, що дозволять їм задіяти свій потенціал)

Рис. 2.10. Завдання стратегічного планування подолання бідності в ЄС

Джерело: Підходи до планування процесів подолання бідності (2012: 4)

Стратегічне планування такої спрямованості (результатом якого є Стратегія подолання бідності) було запроваджено Міжнародним Валютним фондом і світовим банком у 1999 р. Основою цього підходу є такі принципи: стратегії подолання бідності (СПБ) розробляються за ініціативою самої країни, країна несе відповідальність за їх реалізацію; СПБ орієнтовані на результат; СПБ є комплексними та будуються на партнерстві; СПБ базуються на довгострокових перспективах скорочення бідності (Підходи до планування процесів подолання бідності 2012: 5).

Згідно із завданнями Стратегії «Європа-2020» всеохоплююче зростання передбачає активну боротьбу з бідністю. Часткове вирішення цього питання подано в «Європейській платформі проти бідності» (рис. 2.11).

Наступний серйозний виклик — безробіття. Рівень зайнятості та рівень безробіття є ключовими соціальними індикаторами для аналітичних цілей під час вивчення політики зайнятості країн ЄС.

<p>На рівні ЄС Європейська Комісія буде працювати над тим, щоб:</p> <ul style="list-style-type: none"> • перетворити відкритий метод координації питань, пов'язаних із соціальним відторгненням та соціальним захистом на платформу із співпраці, експертної оцінки та обміну передовим досвідом, а також на інструмент для стимулювання участі державних і приватних зацікавлених сторін в зниженні соціального відторгнення, а також вжити конкретних заходів, в тому числі шляхом цільової підтримки структурних фондів, особливо Європейського соціального фонду; • розробити та реалізувати програми, спрямовані на сприяння соціальним інноваціям для найуразливіших прошарків на селення, а також розробити нову програму для інтеграції мігрантів, визначити шляхи кращого доступу до системи охорони здоров'я 	<p>На національному рівні держави-члени повинні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприяти забезпеченню спільної колективної та індивідуальної відповідальності щодо боротьби проти бідності та соціального відторгнення; • визначити та вжити заходи, спрямовані на конкретні обставини груп особливого ризику (як, наприклад, стосовно неповних сімей, жінок літнього віку, меншин, циган, інвалідів та бездомних); • повною мірою використати свої системи соціального захисту та пенсійного забезпечення, з тим, щоб забезпечити адекватну підтримку доходів і доступу до медичного обслуговування
--	--

Рис. 2.11. Європейська платформа проти бідності

Джерело: Europe-2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth.

Що стосується загального рівня зайнятості, то після свого піку в 2008 році на рівні 70,3 %, рівень зайнятості в ЄС почав падати протягом послідовних років і в 2013 р. становив 68,4 %, але трохи збільшився у 2014 р. — до 69,2 % (Employment rate. Eurostat yearbook). За оцінками Євростату, 23,3 млн осіб у червні 2015 р. були безробітними. Серед держав – членів ЄС найнижчі показники безробіття були зареєстровані в Німеччині (4,7 %) та Чеській Республіці (4,9 %), а найвищі показники — в Греції (25,6 %) та Іспанії (22,5 %) (Unemployment statistics. Eurostat).

Рівень безробіття серед молоді, як правило, значно вище, ніж рівень безробіття для всіх інших вікових категорій. У червні 2015 р. найнижчі показники спостерігалися в Німеччині (7,1 %), Мальті (10,0 %), Естонії (10,1 %), Данії та Австрії (10,3 %), а най-

вищі — в Греції (53,2 %), Іспанії (49,2 %), і Хорватії (43,1 %) (Unemployment statistics. Eurostat).

Провідною ініціативою Стратегії «Європа-2020» була зазначена Програма нових умінь і робочих місць. У грудні 2011 р. почалася реалізація ініціативи «Молодь в русі», про що буде докладніше роз'яснено пізніше. З часом виникла ще одна ініціатива для молоді, яка є складовою ініціативи «Молодь в русі» — «Можливості для молоді» (Youth Opportunities Initiative). Як і інші ініціативи ЄС у сфері зайнятості, ця ініціатива спирається на міцні партнерські відносини, закликає до узгоджених дій між владою країн-членів, представниками бізнесу, соціальними партнерами і ЄС.

Ще одна флагманська ініціатива з оптимізації сфери зайнятості — Порядок денний для нових кваліфікацій і робочих місць (квітень 2012 р.) — ґрунтується на Паketі заходів зі сприяння зайнятості (ПЗЗ).

ПЗЗ — це рекомендації Європейської Комісії національним урядам країн — членів ЄС з чітким наголосом на створенні робочих місць і поліпшенні заходів у сфері зайнятості населення для досягнення цілей стратегії «Європа-2020».

Разом із допоміжними документами цей пакет заходів зі сприяння зайнятості через кращу синергію допомагає реалізовувати інші флагманські ініціативи, зокрема «Європейську програму дій в галузі цифрових технологій», програми «Інноваційний союз», «Індустріальну політику в епоху глобалізації» та «Європейську платформу проти бідності та соціального відторгнення». Цей документ також показує, як можна мобілізувати фінансові ресурси ЄС, особливо Європейського соціального фонду, для підтримання реформ на ринку праці та збільшення необхідних інвестицій в умовах економічного спаду.

Перша частина ПЗЗ «Підтримка створення робочих місць» має сприяти зростанню життєздатних видів діяльності, секторів і підприємств, особливо малих і середніх. Для реалізації цієї мети було визначено відповідні пріоритети та інструменти (рис. 2.12).

У другій частині Пакета заходів зі сприяння зайнятості «Відновлення динаміки ринків праці» пропонуються такі пріоритети (рис. 2.13).

У третій частині ПЗЗ «Розширення управління в ЄС» визначено такі пріоритети для поліпшення управління у сфері зайнятості в ЄС: доповнення національної звітності та координації багатостороннім наглядом; посилення участі соціальних партнерів;

краще поєднання цілей політики та використання коштів (Communication from the Commission to the European Parliament, the Council the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards a job — rich recovery 2012: 21-24).

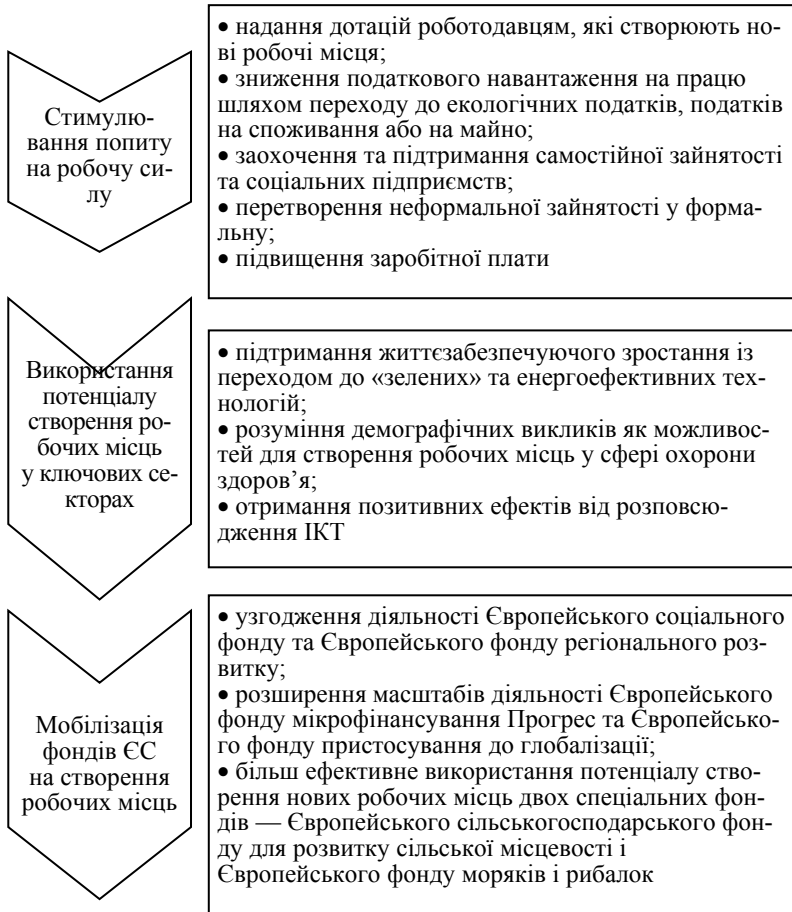

Рис. 2.12. Порядок денний для нових кваліфікацій і робочих місць.
Перша частина ППЗ «Підтримка створення робочих місць»

Джерело: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards a job — rich recovery 2012: 5-9.

Рис. 2.13. Порядок денний для нових кваліфікацій і робочих місць.
Друга частина ППЗ «Відновлення динаміки ринків праці»

Джерело: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards a job — rich recovery 2012: 9-20.

Під час засідання Європейської Ради, що відбулося у Брюсселі 27–28 червня 2013 р., лідери ЄС схвалили план боротьби проти молодіжного безробіття. Учасники саміту домовилися, що Євросоюз допомагатиме країнам-членам фінансувати ініціативу «Схема гарантій для молоді», зокрема, за допомогою структурних фондів ЄС. Першими отримуватимуть фінансову допомогу країни – члени ЄС, у яких рівень безробіття серед молоді перевищує 25 %.

Один із найпоширеніших міфів, пов'язаних із євроінтеграцією, — різке зростання безробіття і падіння економіки одразу після вступу до ЄС. Насправді ж частка зайнятих у кожній країні залежить від політики саме національних урядів і розвитку національних економік. Попри поширене уявлення, ніби після вступу до ЄС країни Центрально-Східної Європи переживали різке зростання безробіття, це не так. Навпаки, 2004–2008 рр. були періодом економічного буму, для багатьох країн рівень безробіття у цей період зменшувався. Економічні випробування почалися тільки з початком світової фінансової кризи.

З огляду на реакцію економік країн – членів ЄС на кризу можна виділити кілька сценаріїв. Успішні приклади Польщі, Чехії та Естонії і «невдахи» — Литва, Латвія, Угорщина та меншою мірою — Словаччина, драйвером розвитку економіки якої став стрімкий розвиток автопрому (див. кейс 2.6).

XXI сторіччя надало новий імпульс для розвитку спільної освітньої політики країн – членів ЄС, якій стало приділятися все більше уваги. Серед найважливіших політичних документів треба визначити:

- Болонську декларацію (1999), спрямовану на створення спільного європейського простору вищої освіти;
- Детальну робочу програму щодо виконання цілей систем освіти в Європі (2002), націлену на виведення європейської системи освіти на найкращий світовий рівень якості до 2010 р.;
- Копенгагенську декларацію (2002), спрямовану на розвиток європейського співробітництва у сфері професійної освіти;
- Меморандум освіти впродовж життя (2003);
- Маастрихтське комюніке (2004) — оновлений варіант Копенгагенської декларації;
- Брюгське комюніке (2010), в якому переглянуті стратегічні підходи і пріоритети Копенгагенського процесу на період 2011 — 2020 рр.

Освітня політика визначається як частина Європейської стратегії щодо зайнятості, а цілі освітньої політики включаються в

орієнтири політики зайнятості. Якщо соціальна політика, зокрема щодо зайнятості та освіти, тривалий час відігравала супутню роль для реалізації мети розвитку внутрішнього ринку ЄС, то останнім часом вона стала незалежною від неї. Однак ця незалежність поставлена в тісні програмні рамки: «першорядне значення внутрішнього ринку ЄС» замінено на «першочергове значення конкурентоспроможності».

В ЄС також були докладені зусилля для розробки спеціальної системи індикаторів, що дозволяють повніше ідентифікувати становище молоді. Для характеристики проблем освіти були запропоновані такі показники, як частка 18–24-річних, які не мають середньої освіти; частка 15-річних, що не встигають з читання, математики, природничих наук; частка 30–34-річних, які мають вищу освіту; нарешті, частка 20–24-річних, які мають повну середню освіту.

Щоб оцінити роль культури і креативності в житті молодих людей, були запропоновані зовсім нові індикатори для різних вікових груп, визначені за результатами раніше проведених обстежень. Зокрема, це частка молодих людей, які протягом останніх 12 місяців займалися художньою самодіяльністю, брали участь у культурному житті у роботі спортивних клубів, молодіжних культурних організацій, асоціацій тощо. Нарешті, важливим показником готовності молоді до міжкультурного діалогу та комунікації було запропоновано визначити відсоток молодих людей, які на третій ступені загальної середньої освіти вивчають дві й більше іноземних мов.

Сучасне покоління молодих європейців є найосвіченішим, технічно підготовленішим і мобільнішим за всю історію, але воно ж стикається і з високими соціальними та іншими ризиками, породжуваними глобалізацією, кліматичними змінами тощо. Безробіття серед молоді, як уже вказувалося, розглядається як одна з головних соціальних проблем. Ще у 2009 р був прийнятий документ «Молодіжна стратегія ЄС: інвестування й розширення повноважень» (An EU Strategy for Youth — Investing and Empowering, 2009). Запропонована стратегія заснована на поєднанні двох підходів: вкладення коштів у молоде покоління та його благополуччя; наділення молодих людей ширшими соціальними повноваженнями для відновлення суспільства та його цінностей. Молодіжна стратегія передбачає співробітництво країн ЄС з метою створення ширших можливостей для молоді, розширення доступу молоді до всіх соціальних ресурсів, зміцнення солідарності між суспільством і молодим поколінням.

Реалізувати соціальні цілі необхідно в різних сферах, першою з яких є освіта. У найзагальнішому плані перспективні напрями політики ЄС відображені у Стратегії «Європа-2020», для досягнення цілей якої висунуті сім магістральних ініціатив, про які згадувалося раніше, і всі вони в тій чи тій мірі пов'язані з молодіжною політикою. Це стосується таких програм, як «Молодь в русі» (рис. 2.14).

<p>На рівні ЄС Європейська Комісія буде працювати на тим, щоб:</p> <ul style="list-style-type: none"> • інтегрувати та посилити програми обміну в ЄС, університетські та дослідницькі програми; • активізувати програму модернізації вищої освіти, включаючи порівняння результатів університетів і освітніх результатів в глобальному контексті; • дослідити шляхи розвитку підприємництва через програми обміну для молодих фахівців; • сприяти визнанню формального та неформального навчання; • розробити основи забезпечення зайнятості молоді, що окреслять стратегії, спрямовані на зменшення рівня безробіття серед молоді: це сприятиме, разом з державами-членами і соціальними партнерами, входженню молодих людей на ринок праці шляхом навчання на робочих місцях, практики та інших форм одержання досвіду роботи, в ому числі завдяки схемі «Ваша перша робота з EURES», спрямованій на розширення можливостей для працевлаштування молодих людей шляхом заохочення мобільності в ЄС 	<p>На національному рівні держави-члени повинні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • забезпечити ефективні інвестиції у систему освіти та систему професійної підготовки на всіх рівнях (від дошкільного до університетського); • підвищити продуктивність у сфері освіти, приділяючи увагу кожному сегменту в рамках комплексного підходу, що охоплює ключові компетенції, а також спрямовується на скорочення раннього залишання школи; • підвищити відкритість та актуальність систем освіти шляхом створення національних кваліфікаційних рамок і кращої координації навчальних результатів для потреб ринку праці; • покращити доступ молодих людей до ринку праці на основі комплексних заходів, зокрема керівництва, консультації та професійної підготовки
--	---

Рис. 2.14. Основні завдання ініціативи «Молодь в русі»

Джерело: Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth.

Отже, підбиваючи підсумки, необхідно зазначити, що цілі соціальної політики ЄС є взаємозалежними. Наприклад, вищий рівень освіти слугує передумовою підвищення працездатності, а підвищення рівня зайнятості допомагає скоротити рівень бідності. Покращення можливостей для науково-дослідної та інноваційної діяльності в усіх секторах економіки в поєднанні зі збіль-

шенням ефективності використання ресурсів підвищить конкурентоспроможність і стане стимулом створення нових робочих місць.

Цілі відображають пріоритети щодо розумного, сталого та всеохоплюючого зростання, але вони не є вичерпними: необхідно підкріпити їх широким колом дій на національному, міжнародному ринках і на рівні ЄС.

2.6. ІНСТИТУЦІЙНА ТА ПРАВОВА ОСНОВИ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЄС

(Л. Р. ТИМОФЕЄВА)

Інституційну та правову основу формування політики регіонального розвитку ЄС становить тісна та узгоджена взаємодія наднаціональних інституцій Європейського Союзу. Для розуміння цього процесу необхідно дослідити виконавчі, законодавчі, судові, дорадчі функції — повноваження, форми і специфіку їх діяльності, побудову інституцій ЄС за подвійним принципом: з одного боку, Європейський Союз — це організаційне втілення інтеграції, а з другого — ЄС увібрав у себе національні внутрішньодержавні традиції побудови влади, а саме — теорії розподілу влади, стримувань і противаг.

Жодна з основних і допоміжних інституцій ЄС не може діяти автономно. Всі вони взаємопов'язані та взаємозалежні в діяльності, спрямованій на поширення цінностей і реалізації цілей ЄС у системі конституційних стримувань і противаг.

Принцип розподілу влади застосовується до інституцій ЄС тому, що всі вони є незалежними одна від одної, хоча виконують змішані функції і віддані інтересам Євросоюзу на підставі розподіленої лояльності. Європейська Комісія традиційно розглядається як виконавчий орган, хоча й суміщає всі названі вище функції. Законодавча і виконавча функції не чітко розмежовуються між інституціями ЄС, але судова функція залишається класичною і для ЄС, і для держав-членів.

Феноменом інституцій ЄС є поліцентричність структури і незалежність від органів національної влади держав-учасниць. Поліцентрична структура була затверджена спеціальним Протоколом до Амстердамського договору.

Розмежування між інституціями (органами) Європейського Союзу визначається у консолідованій версії Угоди про Європей-

Список авторів

Акіліна Олена, к.е.н., доцент кафедри управління, ДВНЗ «Київський університет імені Бориса Грінченка».

Коло наукових інтересів: соціальна політика, державне регулювання ринку праці, формування системи соціального партнерства.

e-mail: akilina_elen@mail.ru

Біла Світлана, професор, доктор наук з державного управління, к.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу, «Національний авіаційний університет», м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: синергія регіонального та соціально-економічного розвитку в Україні, регіональний розвиток, просторові аспекти розвитку соціально-економічних систем, євроінтеграційні процеси.

e-mail: svbila_2012@ukr.net

Білоконь Іван, к.е.н., доцент, кафедра регіональної економіки і туризму, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Коло наукових інтересів: економіка регіонів України, просторовий розвиток господарства, місцеве самоврядування, управління регіональним розвитком.

e-mail: kaf_re@ukr.net

Брінцева Олена, к.е.н., доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Коло наукових інтересів: людський капітал, соціальна відповідальність, консалтинг в сфері управління персоналом.

e-mail: o.brintseva@gmail.com

Василик Алла, к.е.н., доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Коло наукових інтересів: гідна праця, соціально-трудова відносина, інноваційна діяльність, людський та інтелектуальний капітал, інтелектуальна діяльність.

e-mail: alla_vasylyk@ua.fm

Веретнов Володимир, старший викладач кафедри страхування, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Коло наукових інтересів: ризик-менеджмент, філософія ризику, високі технології, страхування, перестраховання.

e-mail: veretnov@kneu.edu.ua